

ESKİŞEHİR'DE VATAN CEPHESİ

Bilal Tunç¹

Öz

Türkiye’de 1957 seçimlerinden sonra iktidarla muhalefet partileri arasında ciddi sorunlar yaşanmış ve ülkede siyasi alanda belirsizlikler ortaya çıkmıştır. Bu sorunların ortaya çıkmasına yol açan ve iktidar partisi DP (Demokrat Parti)’ye karşı savaş açan başta CHP (Cumhuriyet Halk Partisi) olmak üzere muhalefet partileri Güç Birliği adında bir siyasi yapı oluşturmuşlardır. Bunun üzerine DP kurucularından ve başbakanlardan Adnan Menderes, 12 Ekim 1958’de Manisa’daki konuşmasında muhalefet partilerinin DP’ye karşı tesis etmiş oldukları Güç Birliği Cephesi karşısında bütün vatandaşların yer alabileceği bir Vatan Cephesi’nin teşekkül edeceğini duyurmuştur. Devrin yerel ve ulusal gazeteleriyle arşiv belgelerinin verdiği bilgilere göre, Vatan Cephesi adıyla sivil toplum örgütü niteliğinde siyasi bir yapının oluşturulması insanların dikkatini çekmiş ve çok sayıda kişi cepheye dâhil olmuştur. Bu tarihlerde çoğu vilâyetlerde olduğu gibi Eskişehir gazeteleri de, vilâyetlerinden adı geçen kuruluşa dolayısıyla da DP ocaklarına büyük iltihakların olduğunu bildirmiştir. 1959 yılında DP’nin çalışmalarıyla vilâyette binlerce kişi DP ocak ya da bucaklarına kayıt olmuştur. Bilhassa CHP’den istifa eden esnaf teşkilatları ve vilâyetin önde gelen aileleri, DP’ye katılmışlardır. Böylece vilâyette DP’lilerin sayıları görece bir artış göstermiştir. Bunun dışında iktidar partisi DP’den ayrılarak CHP’ye iltihak olanlar da vardır. Bu da beraberinde partiler arasındaki çatışmaları arttırmıştır. Bu kapsamda, çalışmamızda Vatan Cephesi’nin Eskişehir’deki durumu, Başbakan’a gönderilen telgraflardan ve vilâyetin basın organları haberlerinden yararlanılarak kapsamlı bir biçimde incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cumhuriyet Halk Partisi, Demokrat Parti, Eskişehir, Vatan Cephesi.

THE FATHERLAND’S FRONT IN ESKİŞEHİR

Abstract

There had been serious problems between the government and the opposition parties in Turkey and political uncertainties emerged in the country in the 1957. What is causing these problems to occur and opposition parties done war against the Democratic Party (DP) was a political structure which called power unity. Upon this, the Democratic Party’s founder and the prime minister Adnan Menderes declared that a fatherland front would be established which all citizens could take part in against the power unity in his speech in Manisa in October in the 1958. According to local and national newspapers and archive documents, the fatherland front had attracted peoples attention and a large number of people involved in this front. On these dates as in most cities of newspaper Eskişehir’s newspapers indicate that there were great participants to the Democratic Party and the fatherland front in Eskişehir. Thanks to the work of the Democratic party thousands of people registered in the quarters or the townships belonging to the Democratic Party in Eskişehir in the 1959. Especially the tradesman organizations and big families of the city who resigning from the Republican Peoples Party and the other opposition parties joined the Democratic Party in Eskişehir. Thus, the number of member of the Democratic Party increased in Eskişehir. There were also those who joined the Republican People’s Party from the Democratic Party during this period. This naturally had led to inter-party conflicts. In this context, by taking advantage of from the telegrams sent to the Prime Minister and from newspaper news the situation of the fatherland front in Eskişehir have been extensively studied.

Keywords : Democratic Party, Eskişehir, Republican People's Party, the Fatherland Front.

¹Dr. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, burakeylul2205@gmail.com

GİRİŞ

Çok partili yaşama geçildikten sonra Türk siyasi yaşantısında birçok önemli gelişmeler görülmüştür. Bunlardan birisi DP’nin 1950 yılı seçimleriyle iktidara gelmesi ve 10 yıl boyunca iktidarda kalmasıdır (Şahin ve Tunç, 2015: 31). DP, bu şekilde siyasal yaşamda varlığını sürdürmüştür (Özçelik, 2016: 2057). DP, iktidarda bulunduğu süre içinde ülkede demokratikleşmeyi sağlayacağını vadedmiştir (Akşin, 2004:226). Bu anlamda partinin kurulmasıyla, partiye büyük bir ilgi olmuştur. Bilhassa DP’nin kurulmasıyla CHP’den memnun olmayan çok sayıda kişi yeni kurulan bu partiye geçmişlerdir. Örneğin DP’nin kurulduğu tarihlerde, bazı yerleşim yerlerindeki CHP’li ilçe ve köy teşkilatlarının tüm üyeleri, partilerinden istifa ederek DP’ye katılmışlardı. Bu tarihlerde CHP’den ayrılanların sayısı bazen o kadar yüksek olmuştur ki, istifa eden idare heyetlerinin yerini dolduracak yeterli sayıda üye bulunamayan yerleşim yerleri bulunmaktaydı. Bu gibi durumlarda, duvarın veya kapının üzerindeki CHP levhası kaldırılarak, yerine DP’nin tabelası asılmaktaydı (Karpat:1967:324) Bu durum, Türkiye’de çok partili hayata geçişin başarılı olduğunu göstermektedir. Halk kendisine uzatılan muhalefet imkânına, biraz tereddütten sonra iyice sahip çıkmıştır (Eroğul, 1990:12). Bu nedenle DP, üç dönemde tüm seçimleri kazanarak tek başına iktidar olmuştur.

DP’nin üçüncü dönemi olan 1957 seçimlerinden sonra iktidar partisi ile muhalefet partileri arasında ciddi sorunlar ortaya çıkmış ve bu sorunlar zamanla daha da artmıştır. Örneğin Muhafız partilerin 1957 seçimlerinde DP’yi iktidardan düşürecek kadar güçlenmeleri ve güç birliğine yönelmeleri, DP ile CHP arasındaki anlaşmazlıkları en üst düzeye çıkarmıştır. 1957’den itibaren ülke ekonomisinin 1950’li yılların ilk yarısına nazaran kötüye gittiğini iddia eden muhalefet partileri, iktidar partisine yönelik eleştirilerini arttırmıştır. DP, bu gelişmeler karşısında muhalefeti ve kendisine karşı ortaya çıkan tepkileri ortadan kaldırmak için birtakım faaliyetlerde bulunmuştur. Bu, iktidar ve muhalefet ilişkilerini sertleştirmiş, siyasal ve toplumsal cepheleşmeyi meydana getirmiştir. DP’ye göre, “yıkıcı” ve “bozguncu” olan muhalefete karşı, halk DP saflarında toplanmalıydı. İktidar ile muhalefet arasındaki bu cepheleşme süreci, 14 Temmuz 1958 tarihinde Irak’taki ihtilalle hız kazanmıştır. DP Meclis Grubu, 11 Ağustos 1958’de yayınladığı bildiriyle CHP’yi meclisin itibarını düşürmeye yönelik kışkırtıcı tutum ve davranışlarla ve memurlara tehdit savurarak devirmeyi çalışmakla suçladı. CHP’nin bu tavırları, Irak İhtilalinden sonra daha da artmıştır (Uyar, 2001: 20). Söz konusu durum, DP ile muhalefet partileri arasındaki sorunları daha da büyütmüş ve bu sorunlar yer yer çatışmalara sebep olmuştur (Albayrak, 2004, s.522).

Yukarıda da ayrıntılı bir biçimde ifade olunduğu üzere, DP iktidarının sürdüğü 1958 yılı Türkiye’de birçok alanda değişikliklerin yaşandığı ve siyasal alanda önemli gelişmelerin olduğu bir dönem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yıl içinde öncelikle CHP başta olmak üzere muhalefet partileri, DP’ye karşı bir birlik oluşturmuşlardır. Örneğin 1958’in ortalarında CMP (Cumhuriyetçi Millet Partisi) ile KP (Köylü Partisi)’nin birleşerek CMKP (Cumhuriyetçi Millet Köylü Partisi) ismini alacağı söylentileri vardı (Albayrak, 2004:521), (Bulut, 2009:129) Ayrıca devrin önemli partilerinden birisi olan HP (Hürriyet Partisi)’nin de yapılacak ilk seçimlerde CHP ile birleşeceği iddia edilmiştir (Eroğul, 1990:145). 1958 yılından evvel de muhalefet partileri DP’ye karşı birlik oluşturma çabaları içerisinde yer almışlardır, lakin bunda pek de başarılı olamamışlardır. Fakat 1958 yılındaki çabalar, diğer yıllara oranla olumlu neticelenmiş ve CHP ve HP’nin önderliğinde Güç Birliği Cephesi oluşturulmuştur (Tunç, 2005:1). İşte bu şekilde muhalefet partileri, DP’ye karşı birlik oluştururken; Başbakan Adnan Menderes 12 Ekim 1958’de Manisa’da yaptığı bir konuşma ile halkı muhalefete karşı oluşturulan Vatan Cephesi’ne katılmaya davet etmiştir. Adnan Menderes, Manisa’da yaptığı konuşmada Vatan Cephesi’nin oluşturulduğuna dair şu ifadeleri kullanmıştır: *“Politika ve ihtirastan vareste vatandaşların karşımızda kurulmuş olan kin ve husumet cephesine karşı vatanperver gayretlerini birleştirip eserlerinin müdafaaasına azmetmiş bir Vatan Cephesi’nin kurulması zarureti kendisini göstermiştir. Aziz Vatandaşlarım, Vatan Cephesi’nde birleşerek eserlerimizi hep birlikte*

muhafaza edeceğiz. Dünyada siyasi, iktisadi ve içtimai istikrarı örnek telakki olunabilecek bir mükemmeliyette olarak Türk milletinin bütün gayretlerini bu istikamet üzerinde tevcih edilmiş görmek bize nasip olacaktır... Allah hepimizi muvaffak etsin vatandaşlarımız". "Onların, Güç birliği adı altında giriştikleri faaliyetin maksadı şudur: Bir Ehli Salip Cephesi olarak karşımıza dikilecekler. Daha şimdiden seçim varmış gibi yakamıza sarılacaklar. Bu hareketler, bizim işlerimizi güçleştirmek, milletimizin ihtiyaçlarını sekteye uğratmak, vatanın refah ve saadetini geciktirmek demektir." (Uyar, 2001:24); (Kılçık, 1992:208).

Adnan Menderes'in bu ifadelerinden anlaşılabilceği üzere; yıkıcı faaliyetler içerisinde bulunan muhalefet partilerine karşı, halk DP etrafında birleşmelidir. Bu konuşmadan sonra yani Vatan Cephesi'nin kurulması ile Adnan Menderes ve bakanlar, partilerini yeniden kuvvetli hale getirmek ve kitlelerin desteğini sağlamak amacıyla yurt gezilerine çıkmışlardır. Vatan Cephesi'nin propagandası gazeteler, dergiler ve radyo aracılığıyla yapılırken; muhalefet partileri radyoyu "*partizan radyo*" olarak adlandırmış ve radyoda Demokrat Parti propagandası yapılmasından dolayı "*Ajans Haberlerini Dinlemeyenler Derneği*" kurmuşlardır (Uyar, 2001: 26). Ancak bunların hiçbirisinin bahsi geçen yapının Türkiye'de yaygınlaşmasını ve DP'ye dolayısıyla da Vatan Cephesi ocaklarına büyük kitlelerin katılımını engelleyememiştir. Muhalefet partilerinin yaptıklarına karşılık iktidar partisi, yeni çabaların ciddi bir güç kaybı yaratacağı düşüncesiyle muhalefetin güç birliğine karşı "Vatan Cephesi" ismiyle siyasi arenaya kuvvetli bir çıkış yapıp gücünü korumak istemişti (Vural, 2010:181). Bahsi geçen yapı ile DP'ye başta CHP olmak üzere diğer muhalefet partilerinden büyük katılımlar olmuştur. Ancak DP'den de diğer partilere geçişler de vardı. Bu durum, DP ile diğer partiler arasında büyük sorunlar oluşturmuş ve 27 Mayıs 1960 İhtilali'ne kadar da devam etmiştir.

1. 1958 Yılında Vatan Cephesi (18 Ekim 1958-1 Ocak 1959)

Yerel basının verilerine göre, Vatan Cephesi'nin kurulduğunun ilan edilmesiyle bu yapıya bilhassa Eskişehir'den ilk günden itibaren yakın bir ilgi gösterilmiştir. Örneğin, Vatan Cephesi açıldıktan yaklaşık 10 gün sonra Eskişehir'de CHP'den istifalar başlamış ve istifa edenler DP'ye katılmışlardır. İstifa eden söz konusu kişiler, partilerinden ayrılarak CHP'ye geçtiklerine dair doğrudan Başbakan Adnan Menderes'e telgraf göndermişlerdir. Bunlardan ilki 25 Ekim 1958'de Sivrihisar kazası Yörme köyünden CHP'li Akkaya ailesinden 8 kişi DP'ye iltihak etmesi ve bunu da telgrafla Başbakan'a bildirmeleridir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:197-155/10-00). Bunun gibi aynı tarihlerde CHP'li birçok kişi daha DP'ye katılmıştır. Bu arada Eskişehir'de vatandaşlardan ve partililerden hariç iş dünyasıyla sendikalardan da Vatan Cephesi ocaklarına katılanlar vardır. Bilhassa Eskişehir Sanayi İşçileri Sendikası İdare Heyetinden birçok isim bağlı olduğu partiden ayrılarak Vatan Cephesi ocaklarına dâhil olmuş ve bununla ilgili telgrafı da Başbakan Adnan Menderes'e göndermiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1). Bu durum yeni oluşumun Eskişehir vilâyetinde sadece vatandaşlar tarafından değil; kurum ve kuruluşlar tarafından onaylandığını ve uygun bulunduğunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Eskişehir'de CHP'den istifa ederek DP'ye geçenler olduğu gibi başta DP olmak üzere diğer partili üyelerden CHP'ye geçenler de vardır. Örneğin Kasım 1958'de kendini feshederek CHP'ye iltihak kararı alan HP'den CHP'ye geçen kişiler bulunmaktadır. Bunlara 20 Kasım 1958'de 180 HP'linin CHP'ye iltihakı örnek olarak verilebilir (Sakarya, 25 Kasım 1958, No: 3026). Ayrıca CHP yanlısı olduğu değerlendirilen Eskişehir'deki mahali basından Sakarya gazetesine göre, DP Eskişehir'de eski gücünü kaybetmiştir. Gazete, iktidar partisinin il ve ilçe kongrelerinin tam bir sessizlik içerisinde geçtiğini bildirerek kongrelere ilgi gösterilmediğini iddia etmiştir. Gazeteye göre, İktisat Bakanı Eskişehir milletvekillerinden Hasan Polatkan'a karşı cephe alan mebus ve parti üyeleri partinin kongrelerine katılmadıklarından bu kongrelerde

istenilen sonuç elde edilememiştir (Sakarya, 13 Kasım 1958, No: 3026). Ancak DP İl Başkanlığı, bu tür haberleri sürekli olarak yalanlayarak Vatan Cephesi sayesinde DP'nin il ve ilçe merkezlerinde daha da kuvvetli bir duruma geldiğini ifade etmiştir. Bu durum dönem itibarıyla iktidar partisi ile muhalefet partileri arasındaki çatışmaları gözler önüne sermektedir.

Sakarya Gazetesi'ne karşı İktidar partisini destekleyen yayınlar yaptığı anlaşılan Demokrat Sakarya gazetesine göre, Vatan Cephesi ile DP'nin üye sayısı sürekli olarak artmıştır. Gazete, bilhassa Merkez ilçeye bağlı Tunalı Mahallesi'nde CHP'nin tam bir çöküntü halinde olduğunu iddia etmiş ve bu mahallede CHP'den istifa eden 138 vatandaşın DP'ye intikal ettiğini, ayrıca bağımsız vatandaşlardan da 23 kişi Vatan Cephesi ocaklarına üyelik müracaatında bulunduğunu bildirmiştir (Demokrat Eskişehir, 17 Kasım 1958, No: 2762). Bu verilerden Vatan Cephesi'nin, ilde etkisini arttırdığı ve iktidar partisini daha da güçlendirdiği şeklinde yorumlanabilir.

Demokrat Eskişehir gazetesinin bu iddialarına karşılık; Sakarya gazetesi, muhalefet partilerinin DP'ye karşı kurdukları Güç Birliği Cephesi'ne Eskişehir'de büyük katılımlar olduğunu ve milli bir hizmet halini alan güç birliğine her taraftan olduğu gibi Eskişehir'de de beklenenden fazla alaka olmuştur. Gazeteye göre, HP'den yüzlerce kişinin CHP'ye intikal etmesi bunun önemli bir kanıtı niteliğindedir (Sakarya, 27 Kasım 1958, No: 3028). Sakarya Gazetesi, CHP'yi daha da güçlü duruma getirmek için HP Eskişehir İl Başkanı Ekrem Baysal'ın DP iktidarına karşı ildeki HP'lilerin tamamının CHP'ye geçmesini istediğini ve üyelerinin CHP'ye geçmesini sağlamak için il başkanının imzasıyla bir tamim dahi yayımlamışlardır (Sakarya, 29 Kasım 1958, No: 3029); (Sakarya, 26 Kasım 1958, No: 3026). Bu nedenle parti heyetinin çalışmaları sonucu çoğu parti yöneticisi CHP'ye iltihak etmiştir. Ayrıca Seyitgazi ilçesi HP teşkilatı da bütünüyle CHP'ye katılmıştır (Sakarya, 9 Aralık 1958, No: 3050). Ancak her ne kadar Sakarya gazetesi, CHP'nin güçlü olduğunu ifade etse de; DP Eskişehir İl Başkanlığına göre bu dönemlerde üye sayısı sürekli artan kendileridir. DP İl Başkanı HP'lilerin genellikle Vatan Cephesi'ne geçtiğini savunmuş ve Sakarya gazetesini yalanlamıştır. İl Başkanına göre, kasım ayı sonu itibarıyla 1.450 HP'li Vatan Cephesi'ne dâhil olmuştur (Demokrat Eskişehir, 28 Kasım 1958, No: 2775). Ayrıca aralık ayında binlerce kişi DP'ye intisap etmiştir (Demokrat Eskişehir, Aralık 1958, No: 2780). Bu bağlamda DP İl Başkanına göre, Güç Birliği Cephesi Eskişehir'de yeteri ilgi görememiştir.

Bu tarihlerde Eskişehir Merkez ilçesinde çok sayıda mahalle ve köylerde DP'ye bağlı ocaklar açılmıştı. Bu ocaklar ya doğrudan DP ya da Vatan Cephesi adıyla faaliyete geçmiştir. Vatan Cephesi ocaklarına ya da DP'ye genellikle CHP'den istifa eden kişiler ya da kuruluşlar değil; devrin diğer siyasi partilerinden olan HP, KP ve CMP'den istifa edenler de intisap etmişlerdir. Bunlardan birisi HP Eskişehir İl İdare Kurul Azalığından Müstafî Kütahya Azot Sanayi Fabrikası İşçi Sendikası Başkanı Sezai Özyeğin ve arkadaşlarıdır. (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/2). Aynı şekilde Eskişehir Marangozlar Derneği Başkanı Fabrikatör Hilmi Sert ve beraberindekiler DP'ye iltica etmişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/1). Bunun dışında Eskişehir vilâyetinin önde gelen şahıslarından birisi olan Eskişehir Mobilya Fabrikası sahibi Fabrikatör Cevdet Sertcanlı da bağlı olduğu partiden ayrılarak Vatan Cephesi ocaklarına katılmıştır (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/1.18). Bu durum, Vatan Cephesi'nin güçlendiğini ve etki alanını genişlettiğini göstermektedir.

DP devrinde Eskişehir'de çok sayıda yatırım yapıldığı ve bu sayede yeni iş alanlarının açıldığı bilinmektedir. Özellikle DP iktidarının önemli aktörlerinden birisi olan İktisat Vekili Hasan Polatkan'ın Eskişehirli olması buraya çok sayıda yatırım yapılmasını sağlamıştır. Bunun dışında vilâyet merkezinde çok sayıda yeni kamu kurum ve kuruluşları ile iş alanları da açılmıştır. Örneğin bunlardan birisi Hasan Polatkan'ın katılımıyla temeli atılan ikinci devlet hastanesidir. Eskişehir'in önemli bir eksikliğini tamamladığı değerlendirilen yeni devlet hastanesi geniş bir arazi üzerinde ve son derece ileri teknik donanımla yapılmıştır (Demokrat Eskişehir, 25 Kasım 1958, No: 2772). Adı geçen yatırımların, iktidar partisine ilgiyi arttırdığı şeklindeki hükme varılabilir.

Sakarya Gazetesine göre, 1958 yılı kasım ayında CHP Genel Başkanı İsmet İnönü Eskişehir'de büyük bir miting düzenlemiştir. Bilhassa İnönü'nün bu mitingine 1.500 kişi katılarak ana muhalefet partisine tezahüratta bulunmuştur. İsmet İnönü, buradaki konuşmasında Eskişehir'de daha da güçlü duruma geleceklerini iddia etmiştir (Sakarya, 2 Aralık 1958, No: 3043). Vatan Cephesi adına her gün yeni ocakların açıldığı ve DP'nin gücünü iyice perçinleştirdiği dönemde İsmet İnönü'nün bu çalışması anlamlıdır. Zira İsmet İnönü'nün Eskişehir'den ayrılmasıyla DP'den ayrılarak CHP'ye geçen kişiler olmuştur. Örneğin Çifteler Mahallesi'nden 33 kişi DP'den istifa ederek CHP'ye katılmıştır (Sakarya, 2 Aralık 1958, No: 3043). Ayrıca Tunalı Mahallesi'nde de CHP'ye geçenler olmuştur (Sakarya, 17 Aralık 1958, No: 3056). Böylece DP'nin Vatan Cephesi ile yeniden güçlü bir duruma gelmeye başladığı dönemlerde CHP de gücünü arttırmak için faaliyetlerini yoğunlaştırdığı anlaşılmaktadır.

DP Eskişehir İl Başkanlığı tarafından Vatan Cephesi'ne ya da DP'ye yapılan iltihakları göstermek amacıyla DP Genel Sekreterliğine sürekli olarak raporlar gönderilmiştir. Bu raporlar genellikle DP İl Başkanı tarafından yazılmıştır. Örneğin 29 Kasım 1958 tarihinde DP İl Başkanı Ali Rıza Ilıcalı tarafından Başbakan Adnan Menderes'e gönderilen telgrafta şu bilgiler yer almaktadır: “Şehrimizin en kalabalık nüfuslu mahallerinden biri olan Tunalı mahallesinin HP Ocak Başkanı Rasim Tezer, CMP Ocak İdare Kurulu Üyesi Osman Kaynak Değirmenci ve CHP'den İsmail Demir ile Yakup Köse 282 arkadaşları ile birlikte partilerinden istifa ederek partimize kaydolmuşlar ve kayıt muameleleri süratle ikmal edilerek kütüğümüze geçirilmiştir. Saygı ile arz olunur” (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/3). Bu şekilde 300'e yakın kişinin partilerinden ayrılarak Vatan Cephesi saflarına dâhil olmaları, DP'nin Eskişehir vilayetinde güçlendiğini ve diğer partilerin de zayıf duruma düştüğünü göstermektedir. Ayrıca yukarıda ifade olunduğu üzere; DP'ye CHP dışından da diğer siyasi partilerden de büyük sayıda iltihaklar vardır. Örneğin Mahmudiye kazası Türkmen Mecidiye HP Ocak Başkanı Mahmut Uygur ve 140 arkadaşı DP'ye geçmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/4). Aynı şekilde bahsi geçen kazanın Yeşilyurt köyünden HP'den ayrılan Ocak Başkanı Ali Aydın ve 65 arkadaşı Vatan Cephesi'ne üyelik yapmıştır (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/5).

Eskişehir'de Vatan Cephesi ocaklarına ya da DP teşkilatlarına sadece partilerinden istifa edenler değil; hiçbir siyasi oluşumun içerisinde yer almayan bağımsız kişiler de intisap etmiştir. Buna örnek olarak Merkez kazaya bağlı Hamidiye köyünden Rasim Akyel ve Ayfer Akyel isimli kişiler verilebilir. Adı geçen şahıslar DP'ye üye olduklarına dair telgraflarını Başbakan Adnan Menderes'e göndermişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/6). Aynı tarihlerde muhalefet partilerinden umduklarını bulamadıklarını beyan eden Merkez kaza Hamidiye köyüne bağlı vatandaşlardan bir kısmı telgraflarında DP'ye katıldıklarını ifade etmişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/7).

DP'ye bu şekilde katılımlar olurken Sakarya gazetesi, DP İl Başkanlığı'nın Vatan Cephesi için oy avcılığı yaptığını iddia etmiştir. Gazeteye göre, il yöneticileri bütün şehri gezerek halkı yalan yanlış vaatlerle Vatan Cephesi'ne katılmaya davet etmiştir (Sakarya, 17 Aralık 1958, No: 3056). CHP de bu iddiaları 1960 yılı mayıs ayına kadar sürdürmüştür. Partiyeye göre, DP'nin bu çalışmaları iktidar partisinin güçsüzlüğünü göstermektedir. Ancak bütün bunlar Vatan Cephesi'nin sürekli büyümesini ve DP'ye yeni kayıtların olmasını engelleyememiştir. Bu arada DP İl Başkanlığı, partiye ait yeni ocak ya da lokaller açmakla meşguldür. Bilhassa her yeni lokalin açılışına partinin üst düzey kişileri katılmıştır. Bu nedenle lokallerin açılışlarında bunlara çok sayıda kayıtlar olmuştur. Örneğin DP'nin il merkezinde açtığı yeni lokalin açılışına yüzlerce kişi katılmış ve yeni üyeler lokale kayıt olmuşlardır (Demokrat Eskişehir, 20 Aralık 1958, No: 2794)

2. 1959 Yılında Vatan Cephesi (1 Ocak 1959-1 Ocak 1960)

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verileri ve yerel gazetelerin haberlerine göre 1958 yılında olduğu gibi 1959'da da Eskişehir'de il merkezi ve ilçelerden DP'ye ya da Vatan Cephesi'ne bağlı ocaklarla bucak teşkilatlarına çok sayıda gerek CHP ve diğer muhalefet partilerinden istifa edenler gerekse de hiçbir partiye mensup olmayanlardan birçok kişi iltihak etmiştir. Bu kapsamda Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerine göre; Eskişehir'den DP Genel Sekreterliği'ne gönderilen telgrafların bazılarının muhalefet partilerinin üst düzey yöneticilerinden olduğu anlaşılmaktadır. CHP Alpu İlçesi İdare Heyeti Azası Resmi Tarhan gönderdiği telgrafında şunları ifade etmiştir: “*Mensubu bulunduğum Cumhuriyet Halk Partisinin inkârcı zihniyetini daha fazla taşımamak için Halk Partisi'nden istifa ederek; gece gündüz milletin hayrına, memleketin kalkınmasına çalışan, bunu müspet eseriyle ispat eden Demokrat Parti'ye aile efradım ve 21 arkadaşım ile iltihak ettiğimi arz eder, hürmetlerimi sunar ve Cenabı Haktan muvaffakiyetlerinizi niyaz ederiz*” (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/8). Aynı şekilde HP Sivrihisar kazası İlçe İdare Heyetinden Mustafa Üreyen de telgrafında 71 arkadaşı ile birlikte HP'den istifa ederek DP taraflarında yer alacaklarını bildirmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/9). Resmi Tarhan'ın bu yazısı, CHP'nin bazı ilçelerde destek göremediğini ve DP'nin buralarda etkili bir konuma geldiğine işaret etmektedir.

Eskişehir'de Vatan Cephesi'ne çok sayıda kişinin katıldığı ve DP'nin yeniden güçlenmeye başladığı dönemlerde, 21 Aralık 1958'de Eskişehir'de yapılan CHP kongresine İsmet İnönü'nün katılması, DP'den memnun olmayan yüzlerce kişinin DP'den ayrılarak CHP'ye geçmesine ortam hazırlamıştır. Buna göre gazeteler, 1959 yılı Ocak ayının hemen başlarında sadece Sivrihisar ilçesinde 300 DP'linin istifa ettiğini bildirmişlerdir (Sakarya, 13 Ocak 1959, No:3079). Ayrıca Sakarya gazetesi, CHP'nin çok güçlendiğini kanıtlamak için parti tarafından yeni ocaklar açıldığını (Sakarya, 19 Ocak 1959, No:3085), aynı hafta içinde CHP İl Başkanlığı tarafından Merkez ilçede iki ocak birden tesis edildiğini yazmıştır. Bu ocaklardan birisi Ömerağa Ocağı diğeri ise 6 Nolu Ocak'tır (Sakarya, 23 Ocak 1959, No:3088). Bu şekilde iktidarı destekleyenler DP'nin güçlendiğini ve Vatan Cephesi üye sayısının arttığını ileri sürerken; muhalefet partili gazeteler CHP'nin daha güçlü bir durumda olduğunu iddia etmiştir. Bu durum, dönemin siyasi havasını göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi belgelerine göre; Eskişehir'den DP Genel Sekreterliği'ne telgraf gönderen kişiler genel olarak DP'ye katılacaklarını bildirmişlerdir, ancak bazı telgraflarda DP yerine doğrudan Vatan Cephesi'ni adı geçmektedir. Bununla alakalı olarak Alpu kazasından Müstecip Ölçüm telgrafında; “*Vatan Cephesi'nin millete hizmet cephesi olduğunu, görülen eserlerinden memleket kalkınmasındaki hizmetlerinden anlamış bulunmaktayız. Bundan böyle Halk Partisi'nin köhne şef sistemi ile yürütülen zihniyetin millete hizmet edemeyeceğine kani olduğumuzdan; Halk Partisi'nden istifa ederek Vatan Cephesi'ne girmeyi vatan borcu bildik ve saflarınıza katıldığımızı hürmet ve muhabbetlerimizle arz ederiz*” (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/10). Aynı şekilde Menteşe Ocak Başkanı Recep Ördü, telgrafında 27 arkadaşıyla Vatan Cephesi'ne iltica ettiklerini bildirmiştir. Bunlar gibi Seyitgazi ilçesi Hamidiye köyünden Başbakan'a çekilen telgrafta 17 kişi CHP'den istifa ederek Vatan Cephesi Ocağı'na inzımam ettiklerini bildirmiştir. Bunun gibi CHP Akçaoğlan Ocak Başkanı 6 Nolu Bucak İdare Kurulu azası üyeleri de Vatan Cephesi'ne üye olmak istediklerine dair telgraf yollamışlardır (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/71). Son olarak Gökçe nahiyesi Ayva köyünden CHP'li 17 kişi Vatan Cephesi'ne geçtiklerini bildirmişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/32). Söz konusu telgraflar, dönem itibarıyla Vatan Cephesi'ne üyelik yapmanın aynı zamanda DP'ye girmek anlamına geldiğini kanıtlar niteliktedir.

DP tarafında bu gelişmeler yaşanırken CHP, Vatan Cephesi'ne kayıtları arttırmak amacıyla DP'nin halka baskı uyguladığını ve vatandaşları zorla cepheye bağlı ocaklara kayıt ettiğini iddia etmiştir. Muhalefete göre, iktidar partisi devlet teşekküllerindeki ve belediyelerdeki memurları

zorla ve işten çıkarma tehdidiyle Vatan Cephesi'ne bağlı ocaklara kayıt olmaya zorlamış ve özel idarede çalışan memurlarının maaşları ödenmeyerek onların DP'ye katılmaları için büyük baskı altına alınmışlardır (Sakarya, 22 Ocak 1959, No:3087). İl Başkanlığı, bunun dışında DP içinde büyük hizipleşmelerin olduğunu da öne sürmüştür. Bu bağlamda CHP Eskişehir Teşkilatı, parti içinde ayrılıkların arttığını ve bu nedenle il yöneticilerinin çoğunun işten el çektirildiğini iddia etmiştir (Sakarya, 27 Ocak 1959, No:3093). Bu konuyla ilgili olarak Yeni Hâkimiyet gazetesi, DP Genel Sekreterliği tarafından müfettişlerin atandığını ve parti yöneticilerinden Rifat Burçak ile Mustafa Zeren'in Eskişehir'e gelerek parti içi hizipleşmeleri engellemek amacıyla çalışmalarda bulunduğunu bildirmiştir (Hâkimiyet, 27 Ocak 1959, No:1540). CHP'nin ve yerel basının bu iddialarda bulunması ve iktidar partisini bu şekilde suçlaması, CHP'den çok sayıda istifaların olduğunu ve istifa edenlerin de genellikle DP'ye geçtiklerini ıspatlamaktadır.

Bilindiği üzere Vatan Cephesi'ne üye olanların isimleri radyo haberlerinde sürekli olarak duyurulmaktaydı. Bilhassa radyo haberlerinde binlerce kişinin Vatan Cephesi ocaklarına katıldığı anlaşılmaktadır, ancak CHP radyonun bu haberlerinin çoğunun yalan olduğunu ve devlet radyosunun iktidar partisi tarafından halkı kandırmak için kullanıldığını iddia etmiştir. Örneğin CHP İl Başkanlığı Eskişehir'den DP'ye iltihak ettiği bildirilen isimlerin çoğunun yalan olduğunu ıspatlamak için sürekli tamim yayınlamıştır (Sakarya, 13 Şubat 1959, No:3104). Bu da CHP ile DP arasındaki çatışmaları daha da körüklemiştir. Sözü geçen durum, dönem itibarıyla partiler arasında ciddi sorunların olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

1959 yılında CHP'den olduğu kadar HP'den çok sayıda kişi partilerinden ayrılarak DP'ye intisap etmiştir. Örneğin Mahmudiye kazası Toprak köyünden 30 kişi HP Ocağı'ndan ayrılarak DP'ye dahil olmuştur (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/11). Aynı şekilde Keskin Köyü HP Ocağı idare heyeti, partilerinden bütünüyle ayrılarak DP'ye geçmişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/19). Keskin köyü gibi Merkez kazaya bağlı Muttallip Köyü Ocağı'ndan 41 kişi Vatan Cephesi saflarında yer aldıklarına dair Başbakan Adnan Menderes'e telgraf göndermişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/12). Bunun dışında Merkez kazaya bağlı Gündüzler köyünden HP'li Hüseyin Baki, HP'den istifa ederek bütün aile efradıyla birlikte DP'ye üye olmuşlardır (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/13).

1959'da Eskişehir DP il ve ilçe başkanları, Başbakan Adnan Menderes'e DP'ye ve dolayısıyla da Vatan Cephesi'ne geçen kişileri göstermek amacıyla sürekli telgraf yoluyla raporlar göndermişlerdi. Bunlardan birisi Sivrihisar DP İlçe İdare Kurulu Başkanı Rıza Sarıoğlu tarafından yazılmıştır. İlçe İdare Kurulu Başkanı telgrafında Sivrihisar kazasının Kaymaz nahiyesinden çok sayıda CHP'linin ve HP'linin partilerinden istifa ederek DP'ye geçtiğini bildirmiştir. Söz konusu telgraflara göre, CHP'den 66 ve HP'den 10 kişi Vatan Cephesi ocağına iltihak etmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/73). Bu durum, DP Genel Sekreterliği ile il ve ilçe teşkilatlarının sürekli olarak bağlantı halinde olduklarını ve Genel Sekreterliğin DP'ye yeni katılanları çok yakın bir şekilde takip ettiğini kanıtlar niteliktedir.

1950'li yıllarda partilerin gençlik teşkilatları aktif olarak siyasetin içerisinde yer almışlardır. Bu kapsamda, 1959'da DP Eskişehir Gençlik Kollarının çalışmaları neticesinde CHP ve HP Gençlik Teşkilatları ile partisiz gençlerden çok sayıda kişinin DP'ye geçtiği anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili olarak CHP Kaymaz Nahiyesi Başkanı Orhan Işık, Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafında şu konulara temas etmiştir: “ *Halk Partisi'nin hala şef sistemi ile idare edildiğini, liderlerinin Eskişehir'e gelmesinden anladık. Nahiyemizde kurulan Vatan Cephesi'ne girmeyi ve vatana hizmet edenlerle birlikte çalışmayı vicdan borcu bilerek CHP'den 75 arkadaşımın DP'ye girdiğini bildirir, Allah'tan muvaffakiyetler diler, hürmetlerimizi sunarız*” (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/14).

CHP, bu gelişmelere karşılık olarak DP'nin iddia edildiği kadar güçlü olmadığını ve partilerinden istifa eden üyelerinin bulunmadığını belirtmiştir. Hatta CHP İl Başkanlığı, ildeki

en güçlü partinin kendileri olduğunu ve iktidar partisinin çok zor durumda bulunduğu tezini ileri sürmüştür. DP İl Başkanlığı ise CHP'nin bu iddialarının aksine partilerine katılan kişilerin sürekli arttığını ve CHP'nin il ve bağlı ilçelerde ciddi bir şekilde zayıfladığını iddia bildirmiştir. DP İl Başkanlığına göre, şubat ayında çoğunluğunu Devlet Demiryollarında çalışan kişilerin teşkil ettiği DP'ye kayıt olan yeni partililerin içinde mühendis, doktor ve teknik elemanların bulunmaktadır. Bu bağlamda yeni açılan Merkez ilçeye bağlı 2 Nolu Ocağa 620 kişi kayıt olmuş ve bu kayıt olanların çoğu CHP'den istifa eden kişilerdir (Yeni Haber, 17 Şubat 1959, No: 916). DP, bu yolla partilerinin sürekli güçlü olduğunu ve Vatan Cephesi'nin ülke genelinde büyük bir etki yaptığını kanıtlamaya çalışmıştır.

Bilindiği üzere Vatan Cephesi'ne geçenler genellikle DP'ye ait ocak ya da bucaklara kayıt olmaktadır. Ancak bazen de doğrudan Vatan Cephesi adına açılan ocaklara da geçişler vardır. Bu ocaklardan birisi Merkez ilçeye bağlı Işıklar Mahallesi'nde açılan Zeytinoğlu Vatan Cephesi Ocağı'dır. Faaliyete geçtikten sonra muhalefet partilerinden istifa eden ya da hiçbir partiye mensup olmayanlardan çok sayıda kişi buraya üyelik müracaatı yapmıştır. Ayrıca ocağa katılanların toplantı yapabilecekleri ve bir arada bulunabilecekleri lokal de açılmıştır (Meşale, 13 Mart 1959, No:485). Bunun haricinde DP Merkez İlçe Başkanlığı da buradaki çalışmalarını yakından takip etmiştir (Meşale, 14 Mart 1959, No:2167). Bu durum, DP il ve ilçe teşkilatlarının Vatan Cephesi'ni güçlendirmek ve katılımları çoğaltmak amacıyla koordineli bir şekilde çalıştıklarının göstergesidir. Özellikle bu tarihlerde partilerin mevcut ocak ve bucak teşkilatlarından başka yeni ocaklar da açılmıştır. Bu nedenle CHP, HP ya da diğer siyasi partilerden istifa ederek DP'ye geçmek isteyen kişiler yeni açılan ocaklara katılmışlardır. Örneğin Merkez kazaya bağlı Nemli Köyü HP ocağından istifa eden başta Ocak Başkanı Şerafettin Tanboğan olmak üzere 28 kişi Vatan Cephesi'ne iltica etmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/15). Söz konusu iltihaklar, yeni ocakların etkili bir konuma geldiğine işaret etmektedir.

Bilindiği üzere 1950'li yıllarda radyo en etkili iletişim araçlarından birisidir. Bu yüzden DP'ye ya da Vatan Cephesi ocaklarına katılanların isimleri her gün belirli aralıklarla radyodan anons edilmiştir. Bazen de Başbakan Adnan Menderes'e telgraf yollayan kişiler isimlerinin radyodan duyurulmasını istemişlerdir. Örneğin Gömele nahiyesi CHP Eski Ocak Başkanı Arif Kasap'ın telgrafında 18 arkadaşıyla birlikte DP'ye intisap ettiklerini ve bu nedenle partiye katıldıklarına dair isimlerinin radyodan neşredilmesini talep etmiştir. Aynı şekilde HP'den Mehmet Bal isimli şahıs 10 kişilik liste halinde Vatan Cephesi'ne inzımam ettiklerini ve bu durumun radyodan ajans haberleri saatinde ilan edilmesini istemiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/77). Bu durum, yukarıda ifade olunduğu üzere dönem itibarıyla radyonun insanların yaşantılarında ne kadar etkili olduğunu bir kez ispatlar niteliktedir.

Vatan Cephesi'ne vilâyetin önde gelen kişilerinden katılanlar da mevcuttu. DP İl Başkanlığı, söz konusu kişilerin genelde CHP'den istifa edenler olduğunu bildirmiştir. Gerçekten de devrin basınının verdiği bilgilere göre, şehrin ileri gelenlerinden ve önemli isimlerinden çok sayıda kişi iktidar partisine geçmiştir. Bu anlamda 1958 yılı sonundan başlayarak 1959 yılı mart ayına kadar şehrin ileri gelenlerinden onlarca kişinin Vatan Cephesi'ne bağlı ocaklara kayıt yaptıkları anlaşılmaktadır. Bunlardan birisi Dr. Selami Oytaç'tır (Yeni Haber, 8 Nisan 1959, No: 959). Ancak CHP Eskişehir İl Başkanlığı, DP'ye ya da Vatan Cephesi'ne geçtiği iddia edilen CHP'li önemli isimlerin DP'nin ileri sürdüğü kadar fazla olmadığını ifade belirtmiştir. CHP'ye göre, mart ayında DP'ye geçtiği belirlenen vilâyetin önemli doktorlarından Selami Oytaç partisinden ayrılmamış ve parti içinde çalışmalarına devam etmiştir (Sakarya, 8 Nisan 1959, No:3148). Söz konusu örnekte olduğu gibi iktidar partisiyle ana muhalefet partisi bu şekilde birbirini yalanlayan birçok haber yayınlamıştır.

Meşale gazetesine göre İktisat Vekili Hasan Polatkan sürekli olarak Eskişehir'e birçok yatırım yapılmasını ve Eskişehir'in gelişmesini sağlamıştır. Örneğin nisan ayında İktisat Vekili vilâyette

üç adet okulun açılışında yer almıştır. Bu okullardan birisi lise diğer ikisi de meslek yüksekokuludur. Ayrıca Eskişehir'de Yüksek İktisat ve Ticaret Okulu ile yüksek mühendislik mekteplerinin açılması için de gerekli planlamalar yapılmış ve söz konusu iki yüksek mektebin temelleri iktisat vekili tarafından atılmıştır. Bugünkü Anadolu Üniversitesi'nin ilk aşamaları olduğu değerlendirilen iki eğitim kurumu da DP iktidarının eserlerindedir (Meşale, 18 Nisan 1959, No:557). Bu arada 1958 ile 1960 yılları arasında DP Eskişehir İl Başkanı Ali Rıza Ilıcalı'dır. Ali Rıza Ilıcalı, her ay DP Genel Sekreterliği'ne vilâyette DP'ye ya da Vatan Cephesi'ne toplamda kaç kişinin kayıt olduğunu rapor etmiştir. İl Başkanı 1959 yılı Mart ayında gönderdiği telgrafında il genelinde başta CHP olmak üzere HP ve CMP'den yüzlerce kişinin partilerinden ayrılarak DP ocaklarına katıldığını ve CHP'li birçok ocağın da başkanlarıyla birlikte DP'ye dahil olduğunu bildirmiştir. Aynı şekilde il başkanı CHP Kadın Kolları Başkanlığından çok sayıda üyenin DP'ye iltihak ettiğini rapor etmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/171).

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerinden 1959 yılında Eskişehir'de DP tarafından bazı ilçelerde yeni gençlik kolları teşkilatlarının kurulduğu ve bu teşkilatlara başta CHP olmak üzere diğer siyasi yapılardan çok sayıda kişinin üye olduğu anlaşılmaktadır. Örneğin 1959 yılı Mart ayında faaliyete geçen Sivrihisar DP Gençlik Kolu Teşkilatı Başkanı Avukat Kemal Zeytinoğlu, Başbakan'a gönderdiği telgrafında, adı geçen kazada DP'nin etkili hale geldiğini, muhalif partilerden ve herhangi bir partiye bağlı olmayan bağımsızlardan 240 kişinin Vatan Cephesi ocaklarına intisap ettiğini rapor etmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/20). Bu durum, DP'nin Eskişehir'de güçlü bir duruma geldiğini ve diğer partilerin de ciddi bir biçimde güç kaybettiğini göstermektedir.

CHP Eskişehir İl Başkanlığı, 1959 yılı nisan ayından başlamak üzere vilâyet genelinde toplantılar yapmak ve halkla bir araya gelerek parti çalışmalarını anlatmak amacıyla bir heyet oluşturmuştur. Bu kapsamda CHP İlçeler Başkanı Lütfü Mumcu başta olmak üzere 4 kişilik bir heyet Alpu, Bozan, Bahçecik, Osmaniye, Karkamış ve Gündüzler bucaklarını ziyaret ederek halkla açık hava toplantıları yapmışlardır. Bu arada daha önceleri DP'li olan Alpu Belediye Başkanı Mustafa Fidan da CHP'ye geçmiştir (Sakarya, 21 Nisan 1959, No:3161). Daha sonraları aynı heyet diğer ilçelerde de temaslarda bulunmuştur. Bilhassa köyleri gezen ve köylülerle samimi sohbetler yapan heyetin, köylüler tarafından ilgiyle dinlendiği ve beğenildiği parti yetkilileri tarafından sürekli olarak dile getirilmiştir (Sakarya, 8 Mayıs 1959, No:3174). Partililer, bu gezileri mayıs ayına kadar sürdürmüşlerdir. Sakarya gazetesine göre, bu çalışmalar neticesinde çok sayıda DP'li CHP'ye katılmıştır. Gazete, buna kanıt olarak Çukurhisar'da 50 DP'lin CHP'ye geçişini örnek olarak vermiştir (Sakarya, 21 Mayıs 1959, No:3192). CHP Eskişehir Teşkilatının, bu haberler vasıtasıyla partilerini güçlendirmek için önemli faaliyetler içinde bulunduğu düşünülebilir.

Muhalefet kanadında bu gelişmeler var iken; DP İl Başkanlığında ve DP'li mebusların katılımıyla il genelinde geziler ve mitingler düzenlenmiştir. Eskişehir DP milletvekillerinden Hicri Sezen, Hamit Dedelek, Mustafa Çürük ve İl Başkanı Ali Rıza Ilıcalı ilk gezilerine Çifteler'de başlamışlardır. Burada halkla görüşen heyet, parti çalışmaları ve Vatan Cephesi hakkında vatandaşları bilgilendirmişlerdir. Çifteler halkının sorunlarını dinleyen heyet gerekli notlarını almış ve buradakilere şikâyetleri konusunda gerekli yardımlarda bulunacaklarını bildirmiştir (Hakimiyet, 4 Temmuz 1959, No:1699). Mebuslar ve il başkanı buradan Seyitgazi ilçesine giderek çalışmalarını aralıksız bir biçimde sürdürmüşlerdir (Hâkimiyet, 6 Temmuz 1959, No:1701). Daha sonra mebuslardan bir kısmı Merkez ilçede de halkla görüşmüşlerdi. Yurt Sineması'nda yapılan toplantıya DP Eskişehir ocak ve bucak başkanları da hazır bulunmuşlardır. Bu toplantıda mebuslar, vatandaşlara meclis çalışmaları hakkında bilgi vermiş ve köylüler için yapılması planlanan yeni çalışmaları anlatmışlardır (Hâkimiyet, 7 Temmuz 1959, No:1702).

Mebuslar, buradaki toplantılarından iki gün sonra Alpu ilçesine gitmişlerdir. Bu gezideki mevcut mebuslara diğer Eskişehir mebuslarından Muhtar Başkurt ile Halil Sezer de eşlik etmiştir. Buradaki toplantının konusunu da diğer yerlerde olduğu gibi Vatan Cephesi çalışmalarındır. (Hâkimiyet, 8 Temmuz 1959, No:1703). Aynı heyet 9 Temmuz da DP İl Kurulu azaları ile Sivrihisar ilçesine gitmişlerdir. Yol boyunca köylere uğrayan mebuslar Sivrihisar'da partili ve partisiz vatandaşlar tarafından ilgiyle karşılanmışlardır (Hâkimiyet, 10 Temmuz 1959, No:1705). Heyetin bu gezileri diğer ilçelerin tamamının gezilmesiyle 15 Temmuz'a kadar devam etmiştir. Hâkimiyet gazetesine göre, bu gezilerden sonra Vatan Cephesi'ne katılanların sayılarında gözle görülür bir artış olmuştur.

Yukarıda ifade olunduğu üzere CHP'den olduğu kadar HP'den yüzlerce partisinden ayrılarak DP'ye iltihak etmişlerdir. Bu dönemlerde HP, müstefi parti konumunda bulunduğu partililer bütün olarak ya CHP'ye ya da DP'ye geçmişlerdir. Örneğin Merkez kazaya bağlı Gündüzler Köyü HP Bucak Başkanı Mehmet Uyar ve Ocak Başkanı Süleyman Çaylık, 29 üyeleriyle birlikte Vatan Cephesine dâhil olduklarını bildirmişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/21). Aynı şekilde Mahmudiye Köyü'nden 27 HP'li DP'ye geçmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/90). Bu şekilde DP'ye toplu katılımların olması, parti teşkilatını ve Vatan Cephesi'ni çok daha kuvvetli bir duruma getirmiş olabileceği şeklinde düşünülmektedir.

Eskişehir vilâyetinde Vatan Cephesi ocaklarına ya da DP'ye dâhil olmak istediklerine dair Başbakan Adnan Menderes'e partili vatandaşlardan çok sayıda telgraf gönderildiği gibi, hiçbir partiye mensup olmayan yani bağımsız kişilerden de yüzlerce telgrafın gönderildiği anlaşılmaktadır. Merkez kazasına bağlı Mihalçık Narlı köyünden Bayram Arslan ve 6 arkadaşı tarafından gönderilen şu telgraf konuya örnek olarak verilebilir: “*Memleket davalarınızdaki muvaffakiyetleriniz karşısında inkarcı ve kısır siyasetli Halk Partisi'nden dolayı Demokrat Parti Vatan Cephesi'ne girdiğimizi arz eder ve muvaffakiyetler dileğiyle ellerinizden öperiz*” (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/30). Söz konusu telgraf, Vatan Cephesi'nin muhalefet partileri dışındaki kişiler tarafından da desteklendiği şeklindeki hükme varılabilir.

Yukarıda örnekleriyle ifade edildiği gibi, 1950'li yıllarda Eskişehir'de genel olarak DP adına ocak ya da bucaklar vardır. Ancak Vatan Cephesi'nin açılmasıyla birlikte doğrudan Vatan Cephesi ocaklarının da açıldığı devrin yerel basınından ve arşiv belgelerinden açıkça görülmektedir. Bunlardan birisi Yıldıztepe Vatan Cephesi Ocağı'dır. Söz konusu Ocak Başkanı Sami Gürçay, telgrafında muhalefet partilerinden 296 kişinin DP'ye inzimam ettiklerini bildirmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/33). Adı geçen telgraf, bu dönemde Vatan Cephesi'nin ne kadar etkili olduğunu ve taraftar sayısının ne ölçüde büyüdüğünü açıkça ortaya koymaktadır.

DP'lilerin Eskişehir'de geziler tertip ettiği günlerde temmuz ayının ortasından başlayarak ağustos ayının başına kadar CHP'li bir heyet de Eskişehir'in köylerini gezmiştir. Sakarya gazetesine göre, bu gezilerde DP'nin Eskişehir'de büyük bir hezimet içinde olduğu anlaşılmış il genelinde DP'den çok sayıda istifalar olmuştur. Sakarya Gazetesi bunu kanıtlamak için de Bozdoğan'da 191 kişi DP'den ayrılarak CHP'ye geçtiğini iddia etmiştir (Sakarya, 10 Ağustos 1959, No:3258). Gazeteye göre Vatan Cephesi istenilen amaca ulaşamamıştı ve DP Bozdoğan'da olduğu gibi Emet ilçesinde de büyük bir bozgun yaşamış ve DP'li idareciler partilerinden istifa ederek CHP'ye dâhil olmuşlardır (Sakarya, 18 Ağustos 1959, No:3266). DP İl Başkanlığı ise CHP'nin bu iddialarının tamamen yalan olduğunu ve Eskişehir'de Vatan Cephesi'nin çok başarılı olduğunu ve yüzlerce CHP'linin DP'ye geçtiğini iddia etmiştir. Bu kapsamda, Yeni Haber gazetesine göre, Merkez ilçeye bağlı CHP İncesu Köyü Ocağı'ndan 90 kişi partisinden ayrılmış ve Vatan Cephesi ocağına kayıt olmuştur (Yeni Haber, 17 Aralık 1959, No:1164). Bu şekilde her iki parti kendisinin güçlü olduğunu iddia etmiştir. Bu da doğal olarak partiler arasındaki çatışmaları ve anlaşmazlıkları arttırmıştır.

1959 yılı içerisinde özellikle dernek ve kooperatiflerden de Vatan Cephesi ocaklarına ilgi gösterildiği anlaşılmaktadır. Örneğin Demir Sanayiciler Yapı Kooperatifi tümüyle DP'ye dâhil olmuşlardır. Konu ile ilgili Kooperatif Başkanı Cemil Baranbaş, Başbakan Adnan Menderes'e gönderdiği telgrafında şunları ifade etmiştir: “*Memleketin küçük sanatkârlarına maddi ve manevi yardımlarınız sayesinde biz Eskişehirli demir sanayicileri toplu olarak çalışma imkânına sahip olmuş bulunuyoruz. Yeni Sanayi Çarşımızda Demokrat Parti Vatan Cephesi Ocağı lokali açmış olduğumuzu 85 arkadaşım ve şahsım adına arz eder, en derin saygılarımla sıhhat ve başarılarınızın devamını cenabı haktan dilerim*” (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/91). Aynı şekilde Şeker Fabrikası Lokanta Servis Başkanı, bütün çalışanlarıyla Vatan Cephesi'ne inzimam etmişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/22). Bu durum, Vatan Cephesi'ne esnaf tarafından büyük destek verildiğini göstermektedir.

Vatan Cephesi'nin etki alanını genişlettiği 1959 yılında CHP'den DP'ye çok sayıda kişi iltihak etmiştir. Örneğin Karatepe Köyü CHP Ocak Başkanı Sadık Özermen telgrafında 150 parti üyesiyle CHP'den ayrılarak DP'ye üyelik müracaatında bulduklarını belirtmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/23). Bunun gibi Merkez ilçeye bağlı CHP Ayvalı Köyü Ocak Başkanı Nazif Öz, telgrafında bütün parti üyeleriyle CHP'den istifa ederek DP'ye intisap ettiklerini ifade etmiştir. Bunun gibi Merkez ilçeye bağlı 6 Nolu Bucak Heyeti, CHP'den istifa etmiş ve Vatan Cephesi'ne kayıt yapmışlardır (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/24). Aynı şekilde Mihalcık Kazası Narlıdere Köyü CHP teşkilatı üyeleri de DP'ye katılmışlardır (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/25). Yine Merkez ilçeye bağlı Yaverviran Köyü'nden ocak başkanı Mehmet Çolphan dâhil çok sayıda CHP'li DP'ye iltihak etmiştir. Bu durum DP'nin güçlendiğini ve CHP'nin de Eskişehir'de zayıfladığını işaret etmektedir.

Bu dönemlerde devrin bir diğer siyasi partisi olan CMKP'den istifa ederek DP'ye katılanlar sayısı azımsanmayacak oranda fazladır. Merkeze bağlı Kireççiler Sokak'ta Hüsnü Obruk Başbakan Adnan Menderes'e yazdığı telgrafında bütün ailesiyle birlikte CMKP'den tamamen istifa ederek DP'ye dâhil olduklarını bildirmişti (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/91.26). Aynı şekilde CMKP Çifteler Kadıkuyusu Ocağı üyeleri Vatan Cephesi ocaklarına üyelik yapmışlardır (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/91.27). Son olarak partinin Yukarısöğütünü Ocağı da DP'ye intisap etmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/91.28). Daha bunun gibi çok sayıda CMKP'linin Vatan Cephesi'ne dolayısıyla da DP'ye geçtiklerine telgraf gönderdiği arşiv verilerinden anlaşılmaktadır.

3. 1960 Yılında Vatan Cephesi (1 Ocak 1959-20 Mayıs 1960)

Türkiye genelinde esnaf gruplarından Vatan Cephesi'ne büyük destek verildiği bilinmektedir ve bunlar Adnan Menderes'e gönderilen telgraflardan açık bir şekilde anlaşılmaktadır. Ancak Eskişehir'de diğer illere nazaran daha fazla esnafın Vatan Cephesi ocaklarına dâhil olduğu görülmektedir. Örneğin Eskişehir Tayyare Fabrikası'ndan çok sayıda işçi ve yönetici Adnan Menderes'e telgraflar göndererek DP'ye iltihak etmek istediklerini beyan etmişlerdi. Bu türden telgraflar 1960 yılı mayıs ayına kadar devam etmiştir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/91.16-30). Ayrıca diğer sektör çalışanlarından da DP'ye geçenler vardır. Örneğin İstanbul Oteli çalışanları, bütün halde Vatan Cephesi ocağına kayıt olduklarını telgraf ile bildirmişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667 -8). Bunun gibi bazen de bir iş hanında bulunan bütün birimlerden de DP'ye katılanlar olmuştu (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667-9). Sanayi ve diğer alanlarda çok sayıda çalışanın çok bulunduğu Eskişehir gibi şehirlerde iktidar partisine katılımın fazla olması, burada DP'nin güçlü bir durumda olduğuna işaret etmektedir.

DP Eskişehir milletvekilleri 1959 yılında olduğu 1960'ta da sürekli vilâyete gelerek toplantı ve mitingler yapmışlardır. Bu toplantılar arasında 3 Ocak'ta yapılan DP Işıklar Mahallesi Vatan Cephesi Ocağı ile 1 Nolu Bucak Vatan Cephesi toplantıları yer almaktadır. Bu toplantılarda

mebuslardan Hicri Sezen, Halil Akkurt, Hamit Dedelek ve DP İl Başkanı Ali Rıza Ilıcalı, çeşitli konularda vatandaşlara bilgi vermişlerdir. Kalabalık bir topluluğu iştirak ettiği söz konusu toplantılarda halkın dert ve şikâyetleri dinlenmiştir. (Yeni Haber, 5 Ocak 1960, No: 1178). Bu tür toplantıların halk nezdinde olumlu izlenimler bıraktığı düşünülebilir. Zira Yeni Haber gazetesine göre, bu toplantılardan sonra Vatan Cephesi'ne veya DP ocaklarına yeni iltihaklar olmuştur.

1958 ve 1959 bölümlerinde ifade olunduğu gibi İktisat Vekili Hasan Polatkan, Eskişehirli olduğu için buraya ayrı bir önem vermiş ve vilâyette birçok yatırımın yapılmasını sağlamıştır. Hasan Polatkan son olarak ocak ayı başlarında Mahmudiye Sağlık Yurdu, Ziraat Bankası ile Şeker Fabrikasına ait işçi evlerinin açılışlarını yapmıştır. Ayrıca vilâyetin en büyük fabrikalarından olan Eskişehir Şeker Fabrikası da DP iktidarı döneminde yapılmış ve hizmete açılmıştır (İstikbal, 6 Ocak 1960, No: 2601). Ayrıca Eskişehir Yünlü Mensucat Fabrikası başta olmak üzere çok sayıda yeni fabrika da üretime hazır hale getirilmiştir (Yeni Haber, 6 Ocak 1960, No: 1179). Bunun dışında vilâyette yeni büyük bir beton direk fabrikasının kurulması için de vekil tarafından gerekli çalışmalar başlatılmıştır (Yeni Haber, 19 Şubat 1960, No: 12159). Bu yatırımların ve Hasan Polatkan'ın söz konusu çalışmalarının ilde vatandaşlarca ciddi bir şekilde desteklendiği değerlendirilmektedir.

DP'nin Eskişehir'de güçlenmesinde CHP'den ayrılan üst düzey yöneticilerin ve vilâyetin önde gelen kişilerinin büyük katkıları olmuştur. Bilhassa önemli meslek sahiplerinin CHP'den istifa edip CHP'ye geçmeleriyle Vatan Cephesi'ne geçen kişilerin de sayıları artmıştır. Örneğin şubat ayında CHP'den istifa eden 3 avukat DP'ye intikal etmişlerdir. Özellikle avukatlardan Ömer Uzunel, Ahmet Kocakuşak ve İhsan İncekara tarafından çok sevilen kişilerdi. Söz konusu 4 kişi 3 Nolu DP Bucağına kayıt olmuşlardı (İstikbal, 16 Şubat 1960, No: 2637). Ayrıca bu tarihlerde 3 ve 4 Nolu Bucakların yıllık toplantıları yapılmış ve söz konusu kişilerin üyelikleri onaylanmıştır. (İstikbal, 22 Şubat 1960, No: 2643). Bu arada DP'li Eskişehir mebusları, il genelindeki gezilerine şubat ayında yeniden başlamışlardır. Örneğin Seyitgazi ilçesine giden ve ilçenin 12 köyünü gezen Hicri Sezen, Halil Akkurt, Hamit Dedelek ile Ali Rıza Ilıcalı köylülerin ihtiyaçlarını tespit etmişlerdir (İstikbal, 27 Şubat 1960, No: 2648). Bu çalışmalar şubat ayı boyunca sürdürülmüştür. Bu yeni katılımlar ve mebusların çalışmaları, Vatan Cephesi ocaklarına dolayısıyla da DP'ye yeni iltihakların olmasını kolaylaştırmıştır şeklinde düşünülebilir.

DP teşkilatları yaptıkları çalışmalarla Vatan Cephesi'nin üye sayılarını sürekli arttırmışlardı. Bunun gibi DP Gençlik Kolları Başkanlığı da ilde kapsamlı faaliyetler içerisinde yer almış ve bu sayede birçok kişinin DP'ye katılımını sağlamışlardır. Bu anlamda birçok CHP'li genç partisinden istifa ederek Vatan Cephesi ocaklarına üyelik yapmışlardır. Örneğin kendilerini Eskişehirli Mukaddesatçı Gençler olarak niteleyen onlarca CHP'li Vatan Cephesi'ne intisap etmişlerdir (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667- 6). Bu durum gençlerin DP'ye verdiği önemi ortaya çıkarmaktadır.

Dönem itibarıyla özellikle kadın kollarından da Vatan Cephesi ocaklarına katılımlar olmuştur. Kadın kolları başkanlıklarından bir kısmı doğrudan Başbakan Adnan Menderes'e telgraf göndererek ona bağlılıklarını bildirerek bağlı oldukları partilerinden istifa ettiklerini ifade etmişlerdir. Örneğin Meral Mertay, telgrafında şunları ifade etmişti: “ *Yurdun dört bir bucağında bin bir çeşit güç yetmez, akılları durduracak derecede on sene gibi kısa bir zaman içinde o mucize eserlerinizi bütün dünya takdir etmekte; bu dünyayla bu çapta yapılan görüp de takdir etmeyenlerin gözleri kör olur. Sizin zekânıza ve sıhhatinize o büyük Allah sıhhat ve selamet versin. Ben bu sene itibarıyla rey hakkımı kazandım ve Demokrat Parti'yi kazandırmayı azmediyorum. Ablam ve eniştemle birlikte Vatan Cephesi'ne kaydımı arz ederim*”(BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667-4). Bilhassa kadınlardan ve de gençlerden bu ilginin olması, DP'nin dönem itibarıyla güçlü bir durumda olduğunu bir kez daha kanıtlayacak biçimdedir.

Tunç – The Fatherland's Front Eskişehir

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerine göre özellikle birçok muhtarın da Vatan Cephesi'ne geçtiği anlaşılmaktadır. Özellikle muhtarlar, Vatan Cephesi ocağına geçtikleri zaman bütün seçmenleriyle birlikte bağlı oldukları parti ocağından ayrılarak DP ocaklarına dâhil olmuşlardır. Böylece Vatan Cephesi'ne katılanların oranı giderek büyümüştür. Konuya açıklık getirmek amacıyla Dumlupınar nahiyesine bağlı Arpalı Köyü Muhtarı Hasan Çini'nin telgrafı örnek olarak verilebilir: “ *Halk Partisi'nden istifa ederek aile efradım ve grubumla birlikte DP'ye iltihak ettiğimi saygı ile arz ederim*” (BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667-1).

4. Sonuç

1958 yılında Türkiye'de siyasi alanda önemli değişmelerin ve gelişmelerin yaşandığı tarihlerde muhalefet partilerinden CHP, HP ve KP iktidar partisi DP'ye karşı aralarında bir Güç Birliği Cephesi oluşturmuşlardır. Söz konusu partilerin bu hareketine karşılık DP Genel Başkanı ve Başbakan Adnan Menderes de Vatan Cephesi'ni kurmuştur. Bu cephenin açılmasıyla birlikte diğer partilerden istifalar başlamış ve çok sayıda kişi DP'ye ya da Vatan Cephesi'ne bağlı ocaklara iltihak etmişlerdir. Bu da adı geçen siyasi yapının güçlenmesini ve DP'nin etki alanını daha da genişletmesine imkân tanımıştı şeklinde yorumlanabilir.

Türkiye'de bu şekilde ilgiyle karşılanan Vatan Cephesi'ne Eskişehir'de hem vatandaşlar hem de iş kolları tarafından büyük destek verilmiş ve başta CHP olmak üzere diğer siyasi partilerden ve hiçbir partiye mensup olmayanlardan yüzlerce kişi DP'ye intisap etmiştir. Bu durum hem yerel basından hem de Başbakan Adnan Menderes'e gönderilen telgrafların yer aldığı Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi verilerinden açıkça anlaşılmaktadır. Ayrıca devrin önemli iletişim araçlarından birisi konumunda bulunan radyo haberlerine göre de Eskişehir'de çok sayıda kişi Vatan Cephesi'ne iltihak etmiştir.

DP'ye bu şekilde geçişlerin olduğu tarihlerde Vatan Cephesi'nin varlığından rahatsız olan ve bu yapının vatandaşları ayırtırdığını düşünen DP'lilerden istifa ederek CHP'ye geçenler de vardı. Yani iktidar partisinin politikalarından memnun olmayanlardan bir kısmı CHP'ye iltihak etmişlerdir. Bu da iktidar partisi ile muhalefet partisi arasındaki sorunları ve çatışmaları arttırmıştır, zira her iki parti de kendisinin güçlü olduğunu iddia etmiştir. Bu da devrin siyasi bakımdan çok da iyi bir durumda olmadığını göstergesidir. Sonuç olarak Türkiye'nin sanayi ve ekonomik bakımdan güçlü kentlerinden birisi olan Eskişehir'de başta CHP olmak üzere devrin siyasi partilerinden istifa ederek Vatan Cephesi'ne bağlı ocak ya da bucak teşkilatlarına geçmelerinin iktidar partisini daha güçlendirdiği şeklinde değerlendirilmektedir. Ancak bu durumun aynı zamanda muhalefet ile iktidar arasındaki tartışmaların ve sorunların da büyümesine yol açmış ve muhalefetin baskısı 27 Mayıs 1960 İhtilaline kadar devam etmiştir.

Kaynakça:

1.Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA)

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/91.16-30.

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1.

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/1.

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/2.

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/3.

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/4.

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/5.

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/6.

BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/7.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/9.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/10.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/11.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/12.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/13.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/14.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/15.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/1.18.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/19.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/20.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/21.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/22.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/23.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/24.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/25.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/26.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/27.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/28.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/30.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/32.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/33.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/71.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/73.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/77.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/90.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/91.
BCA, Yer No:010-09 Fon Kodu:215.667.1/171.

2.Diğer Kaynaklar

2.1. Gazeteler

Demokrat Eskişehir Gazetesi

İstikbal Gazetesi

Meşale Gazetesi

Porsuk Gazetesi

Sakarya Gazetesi

Yeni Eskişehir Gazetesi

Yeni Haber Gazetesi

Yeni Hâkimiyet Gazetesi

2.2. Araştırma ve İnceleme Eserleri

Akşin, S.(2004). *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi (1789-1980)*, İmaj Yayıncılık, Ankara.

Albayrak, M.(2004). *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946-1960)*, Ankara: Phoenix Yayınları.

Bulut, S.(2009). "Üçüncü Dönem Demokrat Parti İktidarı (1957-1960):Siyasi Baskılar ve Tahkikat Komisyonu". *Akademik Bakış Dergisi*, S.4/2, 125-144.

Eroğul, C. (1990). *Demokrat Parti (Tarihi ve İdeolojisi)*, İmge Kitabevi, Ankara.

Karpat, K. H. (1967). *Türk Demokrasi Tarihi*, Timaş Yayınları, İstanbul.

Kılçık, H. (1992). *Adnan Menderes'in Konuşmaları, Demeçleri, Makaleleri, (Mayıs 1950 – Aralık 1958)*, II. Cilt, Demokratlar Kulübü Yayınları, İstanbul.

Özçelik, F. (2016). "Kocaeli'nde Vatan Cephesi". *Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu, Kocaeli, c. III., 2057-2068.*

Şahin, E. ,Tunç, B. (2015)." Demokrat Parti'nin Kuruluş Süreci ve DP-CHP Siyasi Mücadelesi (1945-1947)". *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi*. 1(2), 31-69.

Tunç, B. (2015). "Kocaeli'nde Vatan Cephesi". *H.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. S.8/2, s.733-750.

Uyar, H. (2001). *Vatan Cephesi Türk Siyasal Yaşamında Cepheleşmelere Bir Örnek*, Boyut Yayıncılık, İstanbul.

Vural, E. (2010). "Demokrat Parti Döneminde CHP'nin İzmir Örgütlenmesi ve Seçimler". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Manisa: C.B Sosyal Bilimler Enstitüsü.